

Назарова І.Я. Про методи консолідації капіталів у будівельних об'єднаннях / І.Я. Назарова //Сучасні тенденції і проблеми розвитку інвестиційно-будівельного комплексу: матеріали всеукр. наук. практ. конф. 29-30 листопада 2007 р. – Тернопіль: Принтер-інформ, 2007. – С. 180-183.

УДК – 657

Назарова І.Я., аспірант ТНЕУ

Про методи консолідації капіталів у будівельних об'єднаннях

Реорганізація діяльності шляхом об'єднання капіталів підприємств може проводитися у різних формах і за різними методами: зі створенням та без створення юридичних осіб; з ліквідацією чи без ліквідації уже існуючих суб'єктів; у формі спільних, асоційованих підприємств, холдингових компаній, корпорацій, консорціумів, концернів, федерації, конфедерацій та інших.

У вітчизняному законодавстві та нормативно-правовій базі немає чіткості у визнанні та трактуванні окремих форм та методів об'єднання бізнесу. Господарський кодекс України (ГКУ) виділяє такі форми об'єднання, як злиття та приєднання [1].

При злитті суб'єктів господарювання, зазначається в ньому, всі майнові права та обов'язки кожного з об'єднаних підприємств переходять до суб'єкта господарювання, який утворений в результаті злиття.

Особливостями такої форми реорганізації як приєднання одного або декількох суб'єктів господарювання до іншого, як визначено в ГКУ (ст.59,ч.3), є:

- а) нова юридична особа не створюється;
- б) підлягають ліквідації лише суб'єкти, що приєднуються;
- в) продовжує функціонувати підприємство, до якого приєднані інші суб'єкти;
- г) суб'єкт, до якого приєднуються інші особи, виступає правонаступником усіх їх прав та зобов'язань.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 „Об'єднання підприємств” замість злиття та приєднання виділяє такі методи об'єднання капіталів окремих суб'єктів, як злиття та придбання.

Під злиттям розуміється об'єднання підприємств (шляхом створення нової юридичної особи, або приєднання підприємств до головного підприємства), в результаті якого власники (акціонери) підприємств, що об'єднуються, здійснюватимуть контроль над усіма чистими активами об'єднаних підприємств з метою досягнення подальшого спільного розподілу ризиків та вигод від об'єднання. При цьому жодна зі сторін не може бути визначена як покупець [2].

Таким чином, П(С)БО 19 вводить нову ознаку, що відрізняє злиття від інших форм об'єднання. Це відсутність покупця, а отже й продавця, а в цілому – факту купівлі-продажу. Цей

додатковий чинник є дуже важливим у визначенні об'єкта оподаткування при здійсненні реорганізаційних операцій, а точніше – вказує на його відсутність.

У міжнародній практиці питанням трактування та обліку об'єднання бізнесу приділяється постійна увага. 31 березня 2004 року був затверджений новий міжнародний стандарт фінансової звітності МСФЗ 3 „Об'єднання бізнесу”, який вносить суттєві зміни як у процедури, так і в порядок обліку об'єднання суб'єктів. МСФЗ 3 передбачає такі зміни в організації, обліку та відображення у фінансовій звітності операцій, пов'язаних з об'єднанням підприємств [3]:

- замість об'єднання підприємств, компаній вводиться більш широкий термін „об'єднання бізнесу”;

- визнання і відображення в бухгалтерському обліку об'єднання лише за методом придбання та відмова від обліку за методом злиття (об'єднання інтересів);

- основним і єдиним визнається метод оцінки частки меншості за справедливою вартістю.

Отже, на підставі вищесказаного можна виділити кілька методів об'єднання суб'єктів господарювання, які регламентовані та використовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці.

Підсумовуючи сказане стосовно способів об'єднання підприємств і бізнесу та їх облікового представлення, можна виділити такі методи:

1. Метод придбання одним суб'єктом інших. Визнається як єдиний спосіб об'єднання бізнесу за новоприйнятими міжнародними стандартами обліку та складання фінансової звітності. Не передбачений господарським законодавством України. У зарубіжній практиці асоціюється з методом купівлі, хоча придбання включає більш широке коло господарських операцій, ніж купівля-продаж.

2. Злиття кількох фірм на умовах їх повної ліквідації та створення нового суб'єкта господарювання. Передбачене в господарському законодавстві України. Регулюється вітчизняними обліковими стандартами. Не враховане новими змінами облікової інтерпретації методів об'єднання бізнесу у міжнародних стандартах фінансової звітності.

3. Приєднання одних суб'єктів до інших. Регулюється господарським законодавством України. Розглядається скоріше як одна із форм злиття, ніж придбання, оскільки не передбачає факту купівлі-продажу. Однак це суперечить деяким правилам злиття – ліквідації усіх попередників та утворення нового суб'єкта.

4. Поглинання – як одна із форм приєднання. Характеризується ознаками примусовості, захоплення одних суб'єктів іншими, рейдерськими діями тощо.

Що стосується будівельної галузі, то традиційно склалося так, що будівельні підприємства трансформувалися в процесі роздержавлення, приватизаційного акціонування з колишніх будівельних трестів, об'єднань, зберігши при цьому свою внутрішню структуру, склад виконавців: забудовників, генеральних підрядників, субпідрядників, обслуговуючих підрозділів, допоміжних і

другорядних виробництв. Така структура учасників будівельного комплексу передбачена у діючих нормативно-правових актах, що стосуються об'єктів планування обліку та калькулювання собівартості у будівництві [4].

У табл. 1. подана структура трьох будівельних об'єднань:

Таблиця 1.

Склад учасників деяких будівельних об'єднань

	ВАТ „Тернопільбуд”	АТЗТ „Львівміськбуд”	АТ ХК „Київміськбуд”
1. Підприємства загальнобудівельної спеціалізації	7	2	20
2. Підприємства ремонтно-реставраційної спеціалізації	-	3	6
3. Спеціалізовані підприємства з виконання окремих видів робіт	2	3	14
4. Підприємства промислової спеціалізації	4	5	18
5. Підприємства комплекуючо-торговельного напрямку	1	2	6
6. Підприємства невиробничого призначення	2	2	10
Разом:	16	17	74
з них - самостійні структурні підрозділи з правом юридичної особи	16	-	29
- дочірні підприємства на самостійному балансі	-	17	5
- асоційовані члени	-	-	40

- ВАТ „Тернопільбуд”, яке включає 16 самостійних структурних підрозділів, кожен з яких складає повний комплект фінансової звітності, на підставі якої формується консолідована звітність по акціонерному товариству взагалі;

- АТЗТ „Львівміськбуд”, до якого входить 17 дочірніх підприємств, кожне з яких складає баланс та інші форми звітності, а акціонерне товариство формує консолідовану фінансову звітність;

- АТ Холдингова компанія „Київміськбуд” – до якої входять 34 дочірні підприємства та організації та 40 асоційованих членів холдингової компанії.

Усі ці підрозділи консолідуються у єдину зведену фінансову звітність відповідних юридичних осіб: ВАТ „Тернопільбуд”, АТЗТ „Львівміськбуд”, АТ ХК „Київміськбуд” за методом об'єднання, тобто злиття. Переведення їх на облік та консолідацію фінансової звітності за методом придбання, як цього зараз вимагає МСФЗ „Об'єднання бізнесу” було б недоцільно, нераціонально і призвело б розбалансування системи оцінки майна, взаємовідносин, показників звітності. Таке переведення потребує значної кількості додаткових витрат і не дасть відповідного ефекту.

Зважаючи на це у вітчизняній системі обліку доцільно зберегти обидва методи обліку об'єднання підприємств: метод злиття та метод придбання. При встановленні облікової політики підприємства чи групи об'єднаних підприємств вони вправі обрати той чи інший спосіб об'єднання, закріпивши це у відповідних угодах, наказі про облікову політику об'єднаних суб'єктів.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 N 436-IV.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 „Об’єднання підприємств”.
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності МСФЗ 3 „Об’єднання бізнесу”.
4. Методичні рекомендації з формування собівартості будівельно-монтажних робіт від 07.05.02 р.